

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Fazakas József.

BELMUNKATÁRSÁK: BALÓ JÓZSEF, BANYAI ÁRPÁD, BOGA KÁROLY, PORTSÁK GYULA, DR. FERENCZI ZOLTÁN,
SÓLYOM JÁNOS, SZENTGYÖRGYI LAJOS ÉS ZANZON DÉNES.

Megjelenik — július és augusztus havát kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal. — **Előfizetési ára:** egész évre 3 frt., félévre 1 frt 50 kr. — Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak. — Kéziratok nem adatnak vissza.

E közlöny beltartalmát illető közlemények a szerkesztőhöz (Fapiaczter 6-ik szám.), az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — SÓLYOM JÁNOS, községi iskolai tanító, egyleti pénytárnok címén — a kiadó hivatalba (Feleki út 1. sz. a.) küldendők.

Az egyetemes tanítógyűlés.

A negyedik egyetemes tanítógyűlés előestéjén állunk. Nem akarunk recriminálni, sőt készséggel elismerjük, hogy a rendezőket hazafias cél, nemes szándék és a szükségesség érzete vezérli; de ha hallgatnánk is róla, tudvalevő körülmény, hogy tanítótöbbségeink e gyűlés megtartását illetőleg, egyetértésre nem jutottak. Nem lesz tehát elmondható, hogy a tárgyalások és megállapodások a magyar néptanítói kar közös véleményét, óhaját és akaratát fejezik ki. Ezt pedig a résztvevők ép úgy sajnálhatják, mint a távol-maradók, mert így a legjobb esetben sincs fél-sikernél egyébre kilátás.

Így vezetni a magyar néptanítóságot nem lehet, nem szabad; mert a vezetők nem csak a positiv, hanem a negativ eredményekért is felelősek.

Olyan alapot kell keresni, a melyen mindnyájan (minden tanítóegyesület) elhelyezkedhetünk. E principiumon magát csak úgy könnyedén túltenni, senki se jogosult, a ki közügyet akar szolgálni, legkevesbé a néptanítói karban, hol az összes erők tömörítésével is olyan nehéz az előrehatolás.

Mi méltán hittük, sőt tudtuk, hogy ez az alap az országos képviselői gyűlésezés szervezetében meg van, s miután ezt az illetékes tényezők mind ez ideig fel nem adták, ahoz való ragaszkodásunk egészen jogos és szabályszerű volt.

Elismerjük azonban, hogy a legjobb törvény, a legbölcsebb szabályzat is csak úgy felelhet meg a kitűzött célnak, ha alkalmazása fel nem függesztetik. Közoktatásügyi kormányunk semmi alakban nem nyilatkozott még ez ideig hasonló szándékáról. Hogy mindnyájunk előtt tudva levő okokból gyűlésezési kívánalmainknak egy idő óta eleget nem tehetett, ezen nincs mit csodálkozni. Minden irányban éreznünk kellett és kell még ma is a várakozás és türelem súlyos kényszerűségét, a nélkül azonban, hogy legfőbb, szakszerű működésünk gyakorlásában fennakadtunk volna; mert hiszen iskoláinkban mégis csak foly a munka, még pedig a hol kellő odaadás van, évről-évre fokozottabb eredménnyel; tanügyi sajtónk és szakirodalmunk élénk tevékenységet fejtett ki s az egyesületek érintkezési és kérvényezési joga fenn áll.

Ha mind ezek mellett az a többség véleménye, hogy az országos gyűlésezést kár nélkül tovább nem halaszthatjuk s annak megtartása meghatározott időközökben multhatatlanul szükséges: mi szívesen meghajlunk e vélemény előtt, sőt kellően kimért időközök feltételével, készséggel támogatjuk is azt.

Ezt megelőzőleg azonban tisztáznunk kell a helyzetet; mert a kétféle gyűlésezési alap állandó bizonytalanság, nézeteltérés kuforrása lesz. A rendezőség feladata egyébként is elég terhes, ne aggassuk rá még a gyűlés-tartásra való előleges megszavaztatás nyúgeit is.

Mi nem örömet térnénk el, a közoktatási kormány közreműködésével létesített szervezettől, mert abban pótolhatlan anyagi, erkölcsi és szellemi garanciákat látunk. Sőt ezeknek fentartása és biztosítása végett még reduciót is elfogadnának mind a gyűlések időszaka, mind a képviselők száma tekintetében. S csak azon esetben tartanak indokoltnak a tanító-egyesületek független szövetkezetének létrehozását s ennek közgyűléseit, ha a ministerium kategorice lemond az ő közreműködésével létesített szervezetről.

Ha ez — sajnálatunkra — megtörténnék, akkor az egyetemes gyűlés, vagy annak végrehajtó választmánya előtt az a feladat áll, hogy mindnyájunkat maga köré gyűjtőn, a mit el is érhet, ha a kor követelményének megfelelő országos gyűlésezési szervezetet alkot. Ennek azonban egyetlen észszerű alapja csupán a *képviselői rendszer* lehet.

Az egyetemes gyűlésezés rendszere a lehető legkezdetelesebb és legtökélytelenebb. Teljességgel nincsenek meg benne azok a garanciák, hogy az az ország tanító-egyesületei közvéleményének tolmácsául jogszerűen lenne tekinthető. Ezt, valamint egyéb hátrányait ezuttal részletesen bizonyítgatni és felsorolni felesleges is. Nem a küszöbön álló egyetemes gyűlés, hanem általában annak alapja az, a mire nézve e véleményt tápláljuk. És nem gáncoskodási hajlam mondatja velünk a fennebbiek, hanem az a jó szándék, hogy figyelmeztessünk azon egyszerű módra, a mely képes leendő mindnyájunkat összehozni, a kik most két külön táborba helyezkedtünk.

S ha módját ejtheti a rendezőség annak, hogy a negyedik egyetemes tanítógyűlés e kérdéssel foglalkozzék s azt, ha azonnal meg nem oldhatja is, bár előkészítse s állandó választmányának ez iránt utasítást adjon, meg vagyunk győződve, hogy e lépés munkálkodása sikereinek nem a legkisebbike leendő. Mindenesetre óhajtandó, hogy ez legyen az utolsó közgyűlés, a melytől tanítóegyleteink egy része távol tartja magát. Ez iránt a felelősség a negyedik egyetemes tanítógyűlésre háromlik.

Kozma Ferencz

A vall. és közokt. m. kir. miniszter 18. évi jelentése a közoktatás állapotáról.

III.

Örvendünk, hogy a közoktatási miniszter eljöttnek jelenti az időt, midőn a felekezeti képezdékekkel szemben a törvény kívánalmai szerint lehet eljárni. A jelentés az ily intézeteknek két fogyatkozását jelzi: egyik, hogy nincsenek gyakorló iskoláik. Részünkről is képezdét gyakorló iskola nélkül képtelenségnek tartunk; másik fogyatkozásuk, hogy magok sem önállók; a mi egyenesen szólva azt teszi, hogy a papnövendék vagy gymnasiumok némely osztályaira az illetők reá fogják, hogy képezdék.

A képezdék szervezetében, számában az utolsó évben változás nem történt.

A növendékek száma 12-vel gyarapodott; a leánynövendékek száma azonban 20-szal apadott. A tanév végével volt 3.635 növendék; ezek közül férfi 2.490, leány 1.145. Ösztöndíjulat adatott 568.653 frt. A képezdékben egy növendék 287 frt. 88 krba került. Sajnáljuk, hogy nincs kitüntetve, hogy e költség a két nem közt minő arányban oszlik meg.

A jelentés VI. és VII. fejezete a kisededőv intézetekről és az óvókat képző intézetekről szól. Megengedi a t. szerkeztő úr, hogy e kérdést egészen mellőzöm, én becses lapja címéhez képest a családot tartom valóságos óvó intézetnek, s az óvás kötelezettsége alól csak a szegény és gyámoltalan családot tartom felmenthetőnek. Ennélfogva az óvókat nem állami, hanem társadalmi intézeteknek tekintem.

A jelentésnek a népoktatásról szóló részéhez méltán csatlakozik a tanítói nyugdíj- és gyám-alap állásáról külön kiadott kimutatás.

E kimutatásból meggyugvással és örömmel győződünk meg ez intézmény virágzó állapotáról és szép haladásáról. Ennek feltüntetésére közöljük a következő számadatokat:

Az alaptőke az 1888. év végével 5,993.501 frt. 50 kr. Ez összegben benne van a 660.027 frt. 10 kr. évi gyarapodás. Az egész alaptőke egy évi kamatjövödelme 310.691 frt. 28 kr.

A tőkéből igen kevés rész van értékpapirokban elhelyezve, a nagyobb rész kölcsönképpen van kiadva az állam hitelére, tehát magának az államnak. Az állam tan-czélokra szolgáló építkezésekre és beruházásokra fordította. Kolozsvárt a boncz- és élettani intézetre 371 ezer, a vízvezetékre 64 ezer frt. fordított, a kereskedelmi akadémiának 20.448 frt. 1 kr. adatott kölcsön. (Ki fizeti meg?)

A mint a főkimutatásból kivehetjük, egy év alatt a pénztárba befolyt:

Tanítóktól és iskola fentartóktól egyszermindenkorra fizetendőleg 18.457 frt; tanítóktól és testületektől évi rendes fizetendőből 396.926 frt. Együtt 415.383 frt. Sajnos, hogy mindenik rovatban tetemes hátrálék jeleztetik.

Kiadása volt az intézetnek:

Kezelési költség:	15.792 frt.
608 tanítónak nyugdíjulat	54.285 "
1164 özvegynek segélyül	96.474 "
781 árvának "	48.184 "

Együtt 219.735 frt.

E számadatok csak kellemes érzést és jó gondolatokat kelthetnek bennünk. Meggyőző bizonyítékai annak, hogy az intézmény örvedetesen fejlődik. Létezésének tizenharmadik évében már nagy alapvagyonra volt; ha ebben a mértékben gyarapszik, létezésének 25-ik évében óriás alapja lesz. Csak az lenne sajnálatos, ha az alap elhelyezésére eddig szokásban volt módozat szerint az egész intézmény az állam terhévé válnék.

ben óriás alapja lesz. Csak az lenne sajnálatos, ha az alap elhelyezésére eddig szokásban volt módozat szerint az egész intézmény az állam terhévé válnék.

Ha látjuk, hogy az intézet egy évi 219.735 frt. tényleges szükségletét a tanítók és iskolát tartó testületek évi befizetései kétszeresen, s ezen kívül az-alaptőke kamatai csaknem így fedezik; indokoltnak találjuk az országos költségvetésnek a bizottságban való tárgyalása alkalmával felvetett azon eszmét, hogy az alap igen növekszik, tehát a tanító nyugdíj-törvényt revideálni kell, a czéltól, hogy az illetők kevesebbet fizessenek.

Magam is szükségesnek tartom e tekintetben a reviziót. Lám a törvény intézkedése szerint egy tanítói állomás a törvényes fizetendővel 40 év alatt a 60 évet betöltött tanító számára 20 évre biztosítja a 300 frt. évi nyugdíjt; pedig hány 40 évet kiszolgált tanító él még 20 évet? De pár évig mégis fenntartandónak tartom a jelen rendszert két okból.

Először, mert minden intézménynek megvan a pusztában való bujdosása; egy nemzedék szenved, hogy az intézményt a jövőnek biztosítsa; ez intézmény már látja az ígért földjét, létezése biztosítását.

Másfelől jelenleg a nyugdíj minimuma 100 frt. s a nyugdíj átlag egy tanítóra 104 frt. A törvény szerint 300 frt. a tanítói normalis nyugdíj; pedig ez is kevés. A normalis nyugdíjak, kivált ha tekintetbe vesszük, hogy mulhatlanul növelni kell; az ahhoz járulandó özvegyi és árvai kegyppénzekkel a jelenlegi szükségletet háromszorosan, sőt négyszeresen is meg fogják haladni.

Azonban törvényhozásunk a legközelebbi ciklus alkalmával bátran munkába veheti a törvény revizióját, s első sorban a tanítók évi befizetését szállíthatja, vagy egészen is megszüntetheti.

Addig batorokodom felhívni miniszter ö Nagyméltósága becses figyelmét a népnevelés néhány nyomorultjára; azokra a régi kántor tanítóokra, kik a nyugdíjintézet felállításakor koruk miatt nem lehetvén az intézet tagjai, ma is öreg napjaikban, vagy hivatalukban, vagy azon kívül nyomorognak; a felebaráti szeretet parancsolja, hogy az intézet ezeket végnapjaikban gyámolgassa, a mihez némi joguk is van; mert habár magok semmit sem fizettek az intézet pénztárába, de az iskolát fentartó testületek megfizették a törvény által megszabott fizetendőket.

Kovácsi Antal.

Confirmatio és tankötelezettség.

Közoktatásügyi miniszterünknek tudvalevőleg egyik nyíltan bevalott irányeszméje: a tankötelezettség elvének szigorú keresztülvitele.

Az intenzív népoktatást gátló körülményeknek, okoknak, mondhatni, egy kis irodalma keletkezett már hazánkban is; arra azonban, tudtom szerint, ez ideig senki sem gondolt, hogy ha nem is általános, de bizonyos mértékben a protestáns felekezeteknél szokásos és rendszerint a pünköst előtti időszakra eső confirmatio, e különben meghatározható és szép egyházi actus is akadályul szolgál a rendszeres népoktatásnak.

Lehetnek, különösen az érdekelt egyházak kebelében, kik ezen állítasomat talán megütközéssel veszik; lehet, hogy ezzel körükből tiltakozást provokálok; félreértés kikerülése czéljából azonban előre kijelentem, hogy a szóbanforgó vallásos ünnepélyt, mint egyházi intézményt nagyrabecsülöm s hogy ezen felszólalásom czéljában is távol áll a felekezeti érzékenység kihívásától, sőt ellenkezőleg és kizárólag azt akarom elérni, hogy a

rendszeres iskolázás és a hitben való megerősítés, e két szükséges dolog, egymást esz-
közökben, útjaikban ne keresztezzék, hanem kölcsönösen
javukra való módon segítsék, támogassák.

Ezek előrebocsátása után lássuk, miben áll a jel-
zett akadály?

Népoktatási törvényünk a népiskola elé két tanfolyamot szab, a 6—12 éves korú növendékekre a „mindennapi“, a 13—15 évesekre az „ismétlő“ iskolát.

Érvényben levő tantervünk szerint a mindennapos tanfolyam is bizonyos koncentrikus körökben befejezett ismereteket nyújt ugyan a népiskola növendékeinek, mindazonáltal, ezt jól tudjuk, ezen ismeretek beitatására, a 6 éves alap-munka megszilárdítására lényegesen szükséges az a 3 évi ismétlő tanfolyam, melynek mélyreható fontosságát, sajnos, oly kevéssé sikerült még ez ideig a nép, sőt egyes népiskolai hatóságok körében is kellő mértékben megiszívlelendővé tenni.

Az ismétlő tanfolyam ily nagyfontossága mellett is bele tudnék nyugodni azon körülménybe, hogy egyesek és hatóságok, tekintettel köznépünk munkás erőszükségleteire, elnézőbbek legyenek az ezen tanfolyam iskolázása körül kifejtendő szigor alkalmazásában ott, hol a megelőző 6 éves tanfolyam teljes volt. Ámde, tudjuk, főleg falvainkban még nagyon kevés népiskola dicselkedhetik ezzel s idevonatkozó országos statisztikánk nagy százalékának be kell érnie alig 3—4 korosztályal, melynek aztán az ismétlő iskola nemcsak amolyan mellékes, mondhatnám, lézengő, hanem elengedhetetlen kiegészítő és betetőző építménye kell, hogy legyen.

A című tett vallásos szertartás az ilyen iskoláknál s éppen e ponton gördít akadályt a munka elé. Protestáns egyházainkban ugyanis, törvény, vagy a szokás alapján, a 12 évet betöltött növendékek confirmálás alá vétetnek. Ezt pedig 4—5 heti előkészítő oktatás előzi meg, mely idejére nézve a tanév legfontosabb időszakával, a vizsga előtti hetekkel összeesik. Több helyen és több éven át észlelt tapasztalataim alapján állítom, hogy a confirmációra felvett, nemcsak ismétlő, de mindennapos iskolakötelesek is azonnal, azaz iskolai évváró vizsgáiknak letétele előtt, hátat fordítanak a tanteremnek s arról többé hallani sem akarnak. S a mi különös: ezen állásontra helyezkednek mellettök s az ő érdekükben maguk a szülők is. Kissé furcsa ugyan, de igaz ugyanis, hogy köznépünk körében a confirmáció, lényegétől és céljától eltérőleg, olyan „lépcső“ számba megy, mely a „gyermeket“ érett „ifjává“ nagykorúsítja, honnan az iskolapadba visszamenni a vasárnapi táncok muzsikusa előtt is szívesen volna! . . . Meggyőző például ideiktatom azon czédulácska tartalmát, melyet egy V. korosztályba járó, igazolatlan mulasztásért kiírt növendékemnek nem is a legértelmetlenebbnek tartott szülejétől kaptam. Így szól ez: „Tisztelt Tanító úr! Tudatom, hogy leánykám confirmálni jár s így az iskolát elvégezte. Eddig ott tanult s köszönöm a tanítást, de a tudomány vallás nélkül semmit sem ér. Kérem, legyen szíves őt az iskolások névsorából kihúzni.“

Ismerem a megrögzött népszokásokat; tudtam, hogy személyes kapacitáláson sem vezetett volna célhoz s a hatóság kényszerítő eljárására bízam a dolgot, pedig ez a közmondás szerint sok helyt és sokszor „jó volna hallának!“ olyan későn jő.

Növendékünk a mult polgári év október 20-án töltötte be 12-ik életét s így a folyó tanév végeig, törvény szerint, iskolaköteles volna a mindennapos tanfolyamon. Az illető lelkész azonban, mert a 12 évet betöltötte, confirmáció alá vette őt s így elhagyatta vele az iskolát.

Csak egyetlen eset ez a számtalan hasonló közül s ez is a mindennapos iskola köréből! Említsem-e aztán azt, hogy jelenlegi állomásomon 5 év óta nagyrészt ezen ok miatt, annak nevezhető ismétlő iskolát, nem tudtam létesíteni?

S e baj nem csupán a mispecialitásunk; sok helyt tapasztaltam azt, s mint ilyent, eléggé általános érdekűnek tartom arra, a nemzeti, hazafias czélok szolgálataiban álló vallásfelekezetek előtt is, hogy lehetőleg orvosoltassék. A módot sem nehéz megtalálni erre, csak az illetékes intéző körök figyelmét és jóakarátát ne kerülje el.

Szerény nézetem szerint e tekintetben célravezető módok volnának a következők:

Mondanak ki az illető egyházi főhatóságok:

1-ször általában azt, hogy az iskolakötelezettség alól törvény szerint fel nem mentett növendék addig nem confirmálható, míg a mindennapos népiskolai tanfolyamot szabályszerű vizsgák letételével nem végezte;

2-szor azt, hogy confirmáció alá csak azon növendék bocsátható, ki a 14-ik életévét betöltötte.

Úgy vélem, hogy a jelzett bajon e két pontban említett javaslat életbeléptetése hathatósan segítene, a nélkül, hogy akár köznépünk egyéni, vagy családi, akár az illető hitfelekezetek kebléi érdekébe ütközne; népoktatásügyünk lendítésére pedig kétségtelenül jótételeg hatna.

A jelenlegi rendszer azon időben, midőn fajunk a 13—14 éves korban is eléggé fejlett egyedeket adhatott a nemi életnek, indokolt lehetett. Most azonban, midőn satnyuló testi fejlődésünk mellett pár százalékkal bátran fölemelhetjük a „kamatláb“-at: a javasoltam intézkedés az egyház erkölcsi életének minden komolyabb veszélyeztetése nélkül beplántálható.

Igénytelen felszólalásomat, melyre, ismétlem, tisztán a hazai népoktatásügy teljesebb tételének célja indított, tisztelettel ajánlom az illetékes egyházi főhatóságok és megyénk nagyrabecsült kir. tanfelügyelőjének becses figyelmébe.

Benedek János.

A rajztanítás módszere és tanmenete a népiskolában.

(Vége.)

IV. osztály. Miután ez az osztály, mint az elemi népiskolának legnevezetesebbike, szolgáltatja, mondhatni legnagyobb részben a középiskoláknak a szükséges contingens, és ha a tanterv által is gondoskodva van arról, hogy az a tanuló, ki ez osztályt végezte, minden tantárgyból arányos terjedelemben legyen a tanulás további folytathatására előkészítve; szükséges, hogy a mértani és szabadkézi rajzolásban is oly képzettséget kapjon, mely a többi tantárgyakból nyertekkel ugyanazon fokon álljon, kell tehát, hogy az eltanított összes tananyag egy befejezett, vagy mint mondani szokás: egy kikerekített egészet képezzen.

Tudjuk, hogy a miniszteri tantervben az elemi népiskolák III. és IV-dik osztálya részére a rajztanításra hetenként két-két óra van kiszabva, s ha fontolóra vesszük az ugyanott megállapított tananyag tartalmát: szóról szóra A tanítás ezen fokozata után czélszerű a tárgyaknak természet után való rajzoltatása; a mélyedés és a távlat rajzoltatásánál a rajzhálózatoknak felhasználása; nem lehet elkerülni, hogy a testmértanból, a szögletes alap-testek közül hármast u. m. a kockát vagy köböt, a hasábot és gúlát; a gömbölyü testek közül szín-

tén a három ilyen: hengert, kupot és gömböt vagy golyót ne tanítsuk meg oly arányos terjedelemben, a melyben a számtan és mértan tanítása mozog, melyre az óratervből hetenként négy óra van kiszabva. Helyén találom azonban itt is ismételni, hogy nem ridog mennyiség-tani definiciók használásával értem a tanítást, hanem leereszkedve a gyermekek értelemvilágához és ezt legalkalmasabban fejlesztő oly elemi részekre aprózott gyakorlatok által, a milyen módon azt a megelőző osztályokban, a síkmértani alapfogalmak tanításánál kimutattam.

A IV. osztály tananyagának feldolgozása röviden összesítve, következőkben állana:

1) A harmadik osztályban eltanított tananyag ismétlése általánosan és kibővítve, a körön kezdve: a kör, körzővel; a körhöz tartozó fogalmak: középpont, sugár, átmérő, húr, érintő, szelet és czikk tárgyalása a leg-egyszerűbb szemléltető taneszközök felhasználásával; alkalmas lehet egy kis arbrones és egy vagy több kis pálcza, melyek segítségével a nevezett fogalmakat érzékel-tetni, lehet, hogy azután ezeket a táblán rajzban bemu-tatni lehessen.

2) A kör kerülete és területe. A kör kerületének osztása 360 részre: fokra. Ez oly módon tanítandó, mint például a számtanban, a forint osztása krajzárókra. 360-nak fele 180. Ahhoz az egyenes vonalhoz, mely a kör kerület egyik pontjától a középponton keresztül, a kör kerület ellenkező pontjáiig terjed, épen egy félkör-ív talál. Az egyenest átmérőnek nevezzük, a hozzá tartozó félkör pedig = 180 fokkal. 180-nak fele 90. Azon két egyeneshez, melyeket sugaraknak nevezünk és a melyek a kör kerület megfelelő két pontjától kiindulva a közép-pontban találkoznak, egy negyed körív tartozik, ez egyenlő 90 fokkal. Tehát az egész kör kerülete 360; fele = 180, és egy negyede 90. Ily módon vezethető le a derék-, hegyes- és tompa szögökhez tartozó körívek nagy-ságának fokszáma. A derékszög 90 fok, a hegyesszög kevesebb, a tompaszög több mint 90 fok. Kimerítő gya-korlatok, körívek osztásából, a körzöbe vett sugár nagy-sággal stb.

3) A harmadik osztályban tárgyalt hétféle háromszögök szerkesztése körzővel és vonalzóval az elemi mértan tantételei alapján a legegyszerűbben.

4) A hétféle négyszögök szerkesztése szintén úgy.

5) A sokszögök közül: az öt-, hat- és nyolcszög szerkesztése szintén úgy.

6) A három-, négy- és sokszögök és kör kerületé-nek és területének kiszámítása a szám- és mértani órá-kon közösen tárgyalva.

Az 1-től 5 pontban foglalt tananyag képezi tehát a harmadik osztályban eltanítottak ismétlési tárgyát ki-bővítve, azaz itt körzővel és vonalzóval s már mértani szer-kesztés alapján tárgyalva.

A szabadkézzel való rajzgyakorlatokra nézve elég-ségesnek tartom itt felemlíteni, hogy azokat úgy, a mint a megelőző osztályoknál elmondottam, a megfelelő mér-tani előismeretekre alapított szakkörből kell közben-közben végeztetni a tömegtanítás elve szerint; azonban lehet a jobb tehetségű gyermekeknek megengedni, hogy jó minták után is dolgozhassék.

A testmértanból felveendő három szögletes és há-rom gömbölyű test tulajdonságainak ismertetésére ugyan-azon módszer követendő mint a megelőző osztályokban.

7) A koczka vagy köb. Az iskolai tanszergyűjte-ményből a köbdeczimétert szemléltetési tárggyul véve, magyaráztatik meg, hogy a koczka egy szabályos szög-letes test, melynek hat egyenlő nagyságú négyzet határ-lapja van; azt a min nyugszik alapnak, s az ezzel szembe

levőt fedő, és a többi négyet oldallapoknak nevezzük. A hol két lap találkozik, azt élnek, a koczka élének nevez-zük; a hol pedig három lapnak a szöge találkozik, az a testszög vagy a koczka csúcsa. Ha hat oly nagy négy-zetidomu papírt vágunk ki, mint a koczka határlapja, akkor ezekkel a legérthetőbben mutatthatjuk és magya-rázhatjuk meg annak igazságát. A koczkanál úgy, mint valamennyi testnek lerajzolásánál rendszeren három állás-pontot vesznek fel, egyiket jobbról, másikat szembe, har-madikat balról. Fordulhat elé, hogy a koczkból csak egy lapot láthatunk, lehetséges, hogy kettőt, hármat, de már háromnál többet egyszerre, ha az nem átlátszó, nem láthatunk. A koczkanak úgy mint minden testnek van hosszúsága, szélessége és nagysága, de míg az más tes-teknel különböző, addig a koczkanak hosszúsága, széles-sége és magassága egyenlő; ép úgy egyenlő nagy a hat határlapja és tizenkét éle. Annál fogva a koczka szabá-lyos, minta-test, mely a térfogat, űrmérték vagy köbtar-talom kiszámításánál mérték egységül szolgál. Van köb-centiméter, köbdecziméter stb.

8) A koczka képeinek lerajzolási módját alapul le-het venni a többi testek lerajzolására is, p. o. lerajzol a tanító a táblára egy négyzetet, meghuzza annak mind a két átlóját; a középpontból, a hol azok egymást met-szik, húz segédvonallal a négyzet alapoldalával egyenlő hosszú párhuzamos vonalat, ha ennek végpontját a négy-zet megfelelő szögével összeköti, kikapja a felállított négy-zetnek vízszintes síkban álló ferde helyzetű alakját. Ez képezi aztán a koczka alapját; ha most ennek hátsó he-gyes szögére a négyzet oldalait függőlegesen felállítjuk s ezt a meghosszabított átlóval összekötjük, a koczka jobbfelöli határlapja is meg van határozva; ezután igen könnyen lehet a megfelelő s párhuzamosan húzandó füg-gőleges, vízszintes és egy ferde vonallal kiegészítve, a koczka teljes képét előállítani: legyen e leczketárgy akár jobb, akár balfelöli álláspontból rajzolható.

9) Ha a lerajzolt koczka akár fölfelé, akár jobb-, vagy balfelé még egyet a kellő összefüggésben hozzá raj-zolunk, kikapjuk a négy oldalú hasáb képét. De ugyan-csak kikapthatjuk a négyoldalú hasábot még úgy is, ha a koczkanak csak felét vesszük, míg ha a koczkat átlós metszettel ketté vágjuk, a három oldalú hasábot nyerjük.

10) Ha mint a koczkanál, egy ferde helyzetű egyen-közű négyszögöt alapul véve, abban a két átlót meghuz-zuk és a középpontra kellő magasságban egy függőleges vonalat állítunk és annak tetőpontját az alap szögeivel összekötjük, a négyoldalú gúla képét is igen könnyen rajzolhatjuk le, akár jobb, akár balfelöli álláspontból ki-vánja azt a leczketárgy.

11) Ha összehasonlításokat teszünk és mindenféle kigondolható leleményes combinációkkal értetjük meg a tanulókkal, hogy e három test közül, a mint kívánta-tik egyet, kettőt, vagy mind a hármat, vagy csak egy részét, egynek alapul véve, vagy azok összeillesztését, egy-berakását eszközöljük; nemcsak különféle házakat, épü-leteket vagy templomokat, hanem egyszerű butorokat, házi eszközöket is lehet e könnyen kivihető rajzolási mód szerint előállítani: a tanulók különösen ösztönözve lesz-nek, e testek összerakásából maguknak tárgyat keresni és egybeállítani. De minden esetre szükséges, hogy elébb az iskolában kapják meg az irányt s azért gondoskodni kell, hogy az elemi iskolákban szemléltető és grafikus mintákból megkívántató tanszergyűjtemények álljanak ren-delkezésre.

12) Henger, kúp és gömb vagy golyó. E három gömbölyű test tárgyalásánál ugyanazon módszer követendő, mint az előbbi osztályokban mondva volt: a test szem-

Népnevelők lapja. XXV. évf. 10—22. sz. A miniszter a tanítók egyéni szabadsága ellen. (A hírlapszerkesztésre vonatkozóan kiadott miniszteri rendelet elítélése.) Egy új seb. Vajna Károly. (A tanítói oklevél értéke. A m. kir. belügymin. m. évi 80.816. sz. a. kiadott rendeletében a tanítóképző intézeteket nem nyilvánította egyenrangúknak a középiskolákkal. Cikkiró ez ellen szólal föl.) A néptanító mint népvizsgáló. Dr. Hermann A. Gyermekevédelem. Zajzon D. Ipariskoláink. Láng M. A magyar nyelv tanítása. Ujfalussy S.

Néptanoda. XXIII. évf. 10—21. sz. A szokás mint nevelési eszköz. Zajzon D. A reálmerekek tanításának módja és eszközei. Csik J. Van-e jogosultsága a népiskolában a kirándulásoknak? Szurdoki J. (Van, sőt kirándulásokat tenni szükséges is.)

Orsz. középisk. tanáregy. közlőny. XXIII. évf. Ápr., máj. füzet. A „papirkorszak.“ Dr. Szombathy I. Az egységes középiskola. Dr. Kuthy J. A görög nyelvi törvényjavaslat.

Polgári iskola. XV. évf. 4. 5. sz. A középkereskedelmi iskolák reformja. Mi a nő valódi hatásköre. Gúta József. **Protestáns közlőny.** XX. évf. 11—22. sz. Szabadakarat és az iskolai nevelés. Csekme F.

Prot. néptanító. IV. évf. 10—21. sz. Mintatanítás az el. népisk. IV. oszt. ban a természetrajz köréből. Bartha K. (A lap többi cikkei az ev. ref. tanítók orsz. gyűlésének előkészítésével foglalkoznak.)

Unitárius közlőny. III. évf. 4—6. sz. Üdvölet dr. Brassai Sámuelnek. (Az unitáriusok egyh. k. tanácsától, 90-ik születésnapja alkalmából.) Brassai Sámuel mint hívó. Ferencz J.

EGYESÜLETI ÉLET.

A beszterce-naszodvármegyei általános tanítóegyesület f. évi május hó 28-án Beszterczen a vármegyei ház közgyűlési termében tartotta meg VII. rendes közgyűlését.

Sajnos, hogy a tagok közül, a körülmények összejártásán folytán sokan nem jelentek meg, a mellett is azonban a közgyűlés érdekelttségéből, szorgalmatos munkálkodásából éppen semmit nem veszített.

Örömlőnkre szolgált, hogy tanácskozásainkban egész végig részt vett Pánczél János vármegyei alispán úr, mint alapító tag, a ki alakulása óta szives, egyesületünk működését figyelme méltatni.

Az elnöki megnyitó beszéd után az egyesület mult évi működéséről szerkesztett évi jelentést olvasta fel Sebestyén József egyesületi főjegyző, melyből örömmel győződtek meg a tagok azon sikeres működésről, melyet a központi választmány és fiokkörök a mult tanévben teljesítettek. Hálával emlékezett meg az évi jelentés azon elismerésről, melyet a vármegye kir. tanfelügyelője nagyságos dr. Havas Gyula úr a vármegye népoktatási állapotáról szerkesztett nagybecsű, alapvető munkájában egyesületünknek juttatott, azon férfiu, ki egyesületünk működésének élető szelleme, támogató és szorgalmatos munkása volt. Maig is az.

A tagsági díjak leszállításának kérdése; (indítványozója Czvajna József,) élénk vitát eredményezett. E helyen is kötelességet vélek teljesíteni, habár most már egyéni nézetemnek adhatok csak kifejezést, hogy a tagsági díj leszállítása azon tényező, mely egyesületünk működését akadályozni fogja, mert pénz nélkül, szellemi munkálkodás sem fejthető ki olyan értelemben, hogy az állandó nyomokat hagyasson hátra; nem képezem, hogy lehet-e még egyesületünk azon helyzetben, hogy pályadíjakat tűzhessen ki és a megkötött munkát kinyomathassa, már pedig itt e vármegye területén létező viszonyok között ennek okvetlenül szüksége

forog fenn. A kik a tagsági díjakat leszállították, majd a módokról is gondoskodni fognak, hogy az ne állítsa meg az előrehaladás kerekét.

A közgyűlés fénypontját dr. Halász Béla vármegyei kórházi orvos ur felolvasása az iskolai egészségügyről képezte. Midőn szives fáradozásáért köszönetünket nyilvánítjuk, nem tehetjük, hogy hálával ne emlékezzünk meg azon nemes tényéről, hogy szives volt egyeletünk segélyező-alapja javára 50 frtot adományozni. E szép tett maga-magáért beszél!

Hasonló elismerés illeti meg Szathmári Jakab entrádami állami iskolai tanítót is, ki e célra 5 forintot ajánlott fel.

Bedő Dénesné Troknya Anna ó-radnai áll. iskolai tanítónő a jellem fejlesztéséről olvasott fel alaposan átgondolt és hatással előadott értekezést, mely érdekes vita után (Kramer, dr. Halász, Sebestyén) véleményezés végett a n.-sajói fiokkörnek adatott ki.

Sebestyén J. következő vitatétele: „A népiskolában az évszázó vizsgák ünnepélyes vizsgálatok“ vita nélkül, egyhangulag fogadtatott el.

A tisztviselők választása élénk mozgalom között történt meg; s eredményében azt szűlte, hogy most már a 8-ik évre a főbb tisztviselői állások (elnök Bedő Dénes; főjegyző Sebestyén József) azok kezében maradtak, kik az egyesület ügyeit ez ideig is szolgálták. Megválasztattak még alelnöknek Kovácsik János, aljegyzőnek Tahy Gizella, pénztárnoknak Molnár Albert, könyvtárnok- és tanszermuzeumi igazgatónak Mihály Gábor.

Az egyetemes tanítói gyűlés kérdése fordulván elő, a központi választmány indítványára a közgyűlés egyhangulag elhatározta, hogy a tétéleket kidolgozza, magát a gyűlésen képviselteti, s e célból Sebestyén Józsefet választotta meg képviselőjéül, kinek uti átalányul 30 frt. lett megszavazva.

Sajnos, hogy a gyűlésen a kir. tanfelügyelő úr, egyébfelé levén elfoglalva, részt nem vehetett, de azért azon reményemnek adok kifejezést, hogy a teljesített munkálkodásban örömet fogja lelni.

A gyűlést a „Magyar királyhoz“ czimzett vendéglőben közös ebéd követte; hogy pohárköszöntők is voltak, azt szükségtelen mondanom.

Sebestyén József,
egyesületi főjegyző.

Az „Aradi szegény tanulókat segélyező egyesület“ gazdája Csik János az elhasznált tárgyak értékesítését fejtegető s egyszersmind a jótékonyág gyakorlására buzdító szavak előrebocsátása után azon kérést intézi a közönséghez, hogy gyűjtse meg a szivarvegeket és bármely régi vagy most használatban levő honi és külföldi levél és hírlapbélyegeket küldje el a nevezett egyesületnek, mely e tárgyakat 50 és 100 ezerenként értékesíti s árukat a szegény tanulók segélyezésére felhasználja.

Azonban arra kéri a gyűjtőket a felhívó gazda, hogy a bélyegeket ne vegyék le a papírról, mert az által nagy részök megsérül s ha a csipkézetnek csak egy kis része lesz szakad is, használhatanná lesz a legbecsesebb levélbélyeg. Legzélsebb ollóval úgy levágni, hogy köröskörül 1 centiméter papir is maradjon. A beküldött tárgyakat a buzgó gazda hírlapilag fogja nyugtatványozni. A cél nemes, ajánljuk olvasóink figyelmébe és pártolásába.

I R O D A L O M.

Életem és emlékeim. 1828—1890. Irta: *Koós Ferencz* kir. tanácsos, tanfelügyelő. II. köt. A bukaresti ev. ref. templom és Veress Sándor arcképevel. Ára 1 frt. 50 kr. A tiszta jövedelem 50°/_o-át a Brassó-Bolgárszeg külvárosában állítandó magyar óvoda-alap javára ajánlja az író. Brassó, Alexi könyvnyomdája. 1890.

Ez a második kötet úgy tartalom, mint irány tekintében méltán sorakozhatik az előbbi mellé. Terjedelme 498 lap. Egy hazáját forrón szerető s minden szépért, jóért lelkesedni tudó tevékeny szellem megkapó rajza. Szerző sokat küzdött az élet nehézségeivel, sokfelé utazott, sok az egyházi és politikai téren kitűnő szerepet vitt férfival volt érintkezésben.

Vezérgondolata az élet minden viszonyai között a haza iránti kötelesség hű teljesítése volt. Ez vezette, mint Kossuth-huszárt a csaták zajában; ez enyhítette a szabadság védelméért szenvedett fogsága sanyarúságait; ez lelkesítette, mint bukaresti lelkészt, midőn egyháza felvirágzásáért fáradozott; ez fokozta szép tehetségeit, mint tanítóképezdei igazgatónak; ebből meríti az állandó táperőt a közhasznú élénk tevékenységre jelenleg is mint lankadatlan buzgóságú tanfelügyelő.

E jelen kötetnek nagy részét Bukarestben 1855—1869-ig folytatott lelkészi pályájának vonzó leírása képezi. Bukarestben az ő közreműködése folytán ref. iskola és templom épült, melynek tornyába két új harangot is tettek. Magyar olvasóegylet jött létre „Hunnia“ néven, magyar temetkezési egyelet és szépen berendezett temető keletkezett, magyar hírlap indult meg „Bukaresti Közlöny“ czim alatt; felolvasó-, ének-, zene- és szavaltati estélyeket tartottak, gondoskodtak az iparos-tanonczok oktatásáról, iparos olvasó-egyletet létesítettek stb. Az ezen s ezekhez hasonló ügyekben tett látogatásait, szónoklatainak részleteit, egyes magas rangú államférfiakkal folytatott magánbeszélgetéseit, közcélú gyűjtőgetéseit oly természetesen, élethűen beszéli el, hogy az olvasó vele egy társaságba képzei magát, mintha oldala mellett volna, szemével látná, füleivel hallaná mind a mi történik. Szerencsés kézzel jegyez fel mintegy csak odavetve egy-egy adatot, mindmegannyi jellemző vonást, egyik-másik nagy emberről, valamelyik kormányról, népfajról, társadalmi viszonyról, politikai helyzetről.

Előadása élénk, változatos. Akármelyik részét nyitja fel az olvasó, mindenütt talál benne valamely érdekes részletet. Egyik czikk „Magyar szavak a román nyelvben Bukarestben 1855-ben“ czim alatt egy sereg olyan magyar szót sorol fel, melyek idők folyamán vegyültek a román nyelvbe azon gyakori érintkezésnél fogva, melyekben a két Duna-fedelemtség vajdái az erdélyi nemzeti fejedelmekkel állottak. A sok szó közül álljon itt egypár: pusca puscasu, covaci, lacatu, lacatus, mesteru, agris (egres), aldasu (áldás), arendasu (árendás), baci (bácsi), baraboiu (baraboly), betegsug (betegség), cocusu (kakas), hotaru (határ) stb. stb.

Az V. rész a moldovai róm. kath. egyházak állapotáról szól. E leírásból kitűnik, hogy Moldovában 1858-ban 50.373 róm. kath. lakos között 40.000 magyar volt s a tulajdonképpen magyar egyházakban is az egyház nyelvűl a magyar mellett a román is fel volt véve.

„Miket kellene olvasni, mondja szerző, a magyar zsarnokságról, ha a hazánkban levő görög-keleti és gör.-kath. román egyházakban vegyesen kellene használni a magyar és román nyelvet, mint ez a moldovai r. kath. csángóknál divatozik!“

A VII-ik rész a székely kivándorlást rajzolja. A 60-as évek elején a csíki székely szekeresek valódi ember-kereskedést folytattak a székely gyermekekkel. Felraktak egy szekerre 12—15, 12—14 éves fiút és leányt s azokat hol utlevéllel, hol a nélkül a tömösi szoroson átvitték Romániába. A szekeresek jövedelme ezen ember-kereskedésből különböző volt.

A leánycselédek elszerezték s ezeknek első havi bérét rakták zsebre. A fiukat inasoknak szegődötték be, de a beszállítás árát rendszeren 1—1½ aranyat a mesternek kellett megfizetni. Ha a fiúnak utlevele volt, ekkor a bér több volt. Utlevél nélkül 10—12 huszasért is odaadta a szekeres akárkinek a szerencsétlen gyermeket.

Azokban nemcsak a gyermekek kihordása volt akkor divatban, hanem a felnőttek is tömegesen vándoroltak Romániába. Kora tavasszal megtelt Románia székely munkásokkal. Dolgoztak egy-egy bojárnál s megkapván bérüket, haza húzódtak.

Megtörtént azonban gyakran, hogy egy-egy gazdatiszt és haszonbérlet hónapokig dolgoztatta a székely napszámosokat s akkor elkergette őket.

Voltak ugynevezett elzüllött kibujdósok, a kik idehaza tönkrejutva kerestek Californiát Romániában. Volt olyan, a ki idehaza nem végzett 3—4 gymn. osztályt és kivergődve Romániába csaknem követelőleg lépett fel, hogy szerezze be őt írónk valamely bojárhoz instructornak, vagy gazdatisztnak.

Ma is seregesen mennek Romániába úgy, hogy a mi népeink fejlesztik Románia iparát s utódaik eloláhosodnak. Még magyar czeget sem szabad kitzünnök, ha ezért évenként 50 frank adót nem fizetnek. A jó munkásokat és cselédeket ma is Székelyföldről és a Brassóvármegyei tiz csángó községből kapják. Mi ezek helyett kapjuk a hazahordott betegségeket, melyek egy egész nemzedéket tönkrejuttatnak. Az ott letelepedettek ma még könnyebben eloláhosodnak, mert román iskolákról van gondoskodva. A magyar szülő is úgy gondolkodik, hogy ha már Romániában kell élni, tanuljon meg gyermeke románul.

Románia nem alkotott nemzetiségi törvényt mint mi.

Romániában senki sem merné mondani, hogy polyglott ország mindamellett is, hogy 5 millió lakosságának kétötöde nem román. Ott mindenki természetesen találja s megköveteli, hogy a ki Romániában lakik, az tudjon románul. Románia nem ismer nemzetiséget, csak felekezetet. Krajovában egy magyar iparos házánál történt, hogy az iskolába járó gyermekek, holott az apa, anya magyar volt, azt mondták, hogy „ők bizony nem magyarok, hanem románok, mert a magyarok gonosz emberek“. Az effélet Erdélyből kivándorolt tanítók oltották a gyermekek szívébe.

A VIII-ik részben érdekesen írja le utazásait s azok között Konstantinápolyban s általában a törökök között tartózkodását, mely leírásból több apróságot lehet megtudni a törökök életéből és jelleméből. A IX-ik részt az emigránsokkal való érintkezései ismertetésének szentelte. Azt hiszszük, nem lesz érdektelen t. olvasóink előtt, ha e szakaszból közlünk egyes részleteket mai tárcánkban Veress Sándor életéből. A X-ik részben írónk azon működésről emlékszik meg, melyet mint tanítóképző-intézeti igazgató elébb Déván, azután Máramaros-Szigeten, majd mind kir. tanfelügyelő elébb Besztercze-Naszód, azután Brassó—Fogaras s végül Brassó vármegyeekben kifejtett.

Az utolsó rész írónk irodalmi működését tárja az olvasó elé.

Mint művelődés-történelmi, néprajzi, sőt az író viszonytagságos életét tekintve neveléstani szempontból is érdekes és tanulságos olvasmányt ajánljuk olvasóinknak.

Bagosi Sándor.

Besztercze-Naszódvármegye népoktatásügyi állapota. Irta dr. Havas Gyula, kir. tanfelügyelő. Besztercze. Kiadja: Besztercze-Naszódvármegye közig. bizottsága. 1890.

Terjedelme 100 lap. Tartalma: I. Bevezetés. II. Az iskolák száma. III. A tankötelesekről. IV. Az iskolába járókról. V. A tanítókról. VI. A tanítók önművelődéséről. VII. Az iskola felszerelése. VIII. Nervus rerum gerendarum. IX. Az ismétlő iskolázás. X. A tankötelezettség előtti korban levő gyermekekről. XI. Népiszkolai felügyelet.

Érdekesen s tanulságosan tárja élénk azon tevékenységet, melyet a közművelődés érdekében a fáradhatlan buzgóságú Br. Bánffy Dezső főispán s a kir. tanfelügyelő kifejtettek. Egy sereg fel-, le- és átírat áll előttünk, melyeket a

közigazgatási bizottság az államkormányval és járási hatóságokkal folytatott a népoktatási törvény pontos megtartása, a tanügy és a tanítók érdekeinek megóvása és fejlesztése végett. Az ügyforgalom 1889-ben volt 1887 tf. és 884 kb. összesen 2771. A tanfelügyelő tett 110 isk. látogatást.

A tankötelesekből iskolába járt 1889-ben 82 $\frac{0}{100}$. Hitfelekezetek szerint: ev. ref. 98 $\frac{0}{100}$, ág. ev. 92 $\frac{4}{100}$, r. k. 87 $\frac{9}{100}$, gr. kath. 80 $\frac{0}{100}$, izr. 74 $\frac{0}{100}$, g. kel. 69 $\frac{0}{100}$. A szászok között uralkodó szellemet jelzi azon panasz, melyet a beszerzei ágost ev. egyházker. tanács a miatt terjesztett a közigazgatási bizottság elé, „hogy a községi előjárások vonakodnak a 12 évesnél idősebb tanköteleseket büntetések alkalmazásával a mindennapi iskoláztatására kényszeríteni.“ A szászoknak ugyanis a miniszt. 1887. jun. 2-án 21.145 sz. a. megengedte volt az ő kérésökre, hogy „a mindennapi iskoláztatás az eddigi szokás szerint a fiuk számára 9, a leányok számára pedig 8 évben állapíttassék meg.“ A tanítók átlagos fizetése 373 frt., de van 40 frt. fizetéses állomás is. Szép a közigazgatási bizottságtól, hogy még 1889. január 8-án kérelem járult a miniszterhez, a tanítók gyűlési utiköltségeik megtérítése tárgyában. Részletekbe hely szűke miatt nem bocsátkozhatunk. Annyi tény, hogy a megyében a tanfelügyelő buzgósa az iskolai hatóságok támogatása folytán jelentékeny eredményeket mutat fel a haladás terén.

Felhívás aláírásra. „A Neveléstudomány Kézikönyve“ cz. s. április hó közepén megjelent művemnek ezer nehánszáz példánya rövid egy hónap alatt elfogyott, tanuságául annak, hogy a mű régen érzett hiányt pótol. Sajnálattal tapasztaltam azonban, hogy műveimből aránylag keves jutott a népnevelők és tanítók kezébe, kik szintén első sorban vehetnék hasznát. Ugyanis a mű megjelente után az ország minden részéből feles számmal fordultak hozzám nevelők, papok, tanítók, hogy könyvemet előfizetési árban megkaphassák; de a példányok legnagyobb részének könyvpiacra adása után legjobb akarattal sem teljesíthettem kérésöket.

Hogy „A Neveléstudomány Kézikönyve“ megszerzését a kevésbé módos népnevelőkre és tanítókra nézve is lehetővé tegyem: ezennel aláírást (előfizetést) nyitok a mű 2-ik kiadására, mely kiállítás és terjedelem tekintetében hasonmása lesz az első kiadásnak. A nagy 8-rétű, 44 ívre terjedő mű aláírási ára 4 frt., mely két részletben is lefizethető, t. i. fele az aláíráskor s fele a könyv átvétele alkalmával.

Az aláírás ideje *f. évi junius hó végéig* tart, mert akkorra tájékozódnom kell a nyomtatandó példányok száma felől. A mű szeptemberhóban küldetik szét a megrendelőknél s bolti ára, a kiállítás díszes és költséges volta miatt, ismét magasabb lesz.

Az aláírási íveket junius hó végéig kérem egyenesen hozzám beküldeni. Kolozsvárt, 1890. május hó végén. *Felméri Lajos*, magy. kir. egyet. tanár.

Dr. Felméri Lajos egyetemi tanár előfizetési felhívását azzal az ohajtással ajánljuk t. olvasóink figyelmébe, miszerint ne szalaszszák el a kedvező alkalmat s szerezzék meg „A Neveléstudomány Kézikönyvé“-t.

Nincs a társadalomnak oly elszigetelt tagja, a kit valamely oldalról ne érdekelne, hogy miként kell a gyermeket helyesen nevelni; annyival inkább nélkülözhetlen tudomány ez a tanítónak, a kinek élethivatása a nevelés s a kitől jogosan megköveteli a társadalom, hogy a nevelés terén felmerülő kérdések megfejtésével a tudomány jelen állása szerint ismeretes legyen.

Valóban nagy szolgálatot tett Felméri, midőn e közérdekű tudomány körében szerzett bő ismereteit, tapasztalatait és ezek alapján kifejett saját véleményeit a szülőknek és tanítóknak használatára bocsátotta. Örvendünk, hogy e nézetnek kifejezést adott a közönség is tömeges pártolása által,

valamint a bíráló is, mely már több oldalról a legnagyobb elismeréssel szólott e műről.

Részünkről igaz hazafiai érzéssel kívánjuk, hogy e nagybecsű munka e hazában minden család birtokában legyen s egyetlen tanító asztaláról se hiányozzék.

Aláírásokat elfogad Kolozsvárt a szerzőn kívül Ajtai K. Albert könyvnyomdája is.

Beérkezett művek:

Az „Egyetemes Könyvtár“ 31—35. füzetei. Szerkeszti: *Ferenczy József*. Kiadja: Gross Gusztáv Győrben. A 31-dik kötet dr. Boross Gábortól hoz jeles tanulmányt Euripides műveiről. A 32-dik kötetben a magyar nép ajkán élő „Népdalok“ vannak összegyűjtve. A 33-dik kötet Obernyik Károlynak „Örökség“ című 5 felv. drámáját hozza. A 34-dik kötetben „A nagy városok földrajzi fekvéséről“ című tanulságos dolgozat van. Irta dr. Roscher Vilmos, fordította dr. Szalai László. A 35-dik kötetben Kossuth Lajos életét írta meg Sebesztha, Károly, Zólyomgye tanfelügyelője. Ára kötetenként 10 kr. Évenként megjelenik 24 füzet, melyre a kiadónál előfizetni is lehet: 24 füzött példány előfizetési ára 2 frt. 40 kr., 12 példány 1 frt. 20 kr., 6 pld. 60 kr. A ki az előfizetési pénzt előre beküldi a kiadóhoz (Gross Gusztáv könyvkereskedő Győr) a füzeteket bérmentve kapja. Egyes példányok minden hazai könyvkereskedőnél kaphatók. Díszes vörös angol vászonba kötve fekete nyomással egy kötet ára 30 kr. E közhasznú vállalatot melegen ajánljuk. Tartalmas volta, esinos kiállítása s olcsósága megérdemli, hogy mennél szélesebb körben pártolásban részesüljön.

Magyar nyelvtan Irta: *Deme Károly*. Kiadja: Stampfel Károly Pozsonyban. 1890. Az I. részben az elemi iskolák II. és III. oszt. tananyaga, a II dik részben a IV-dik oszt. tananyaga. Ára a két kötetnek külön-külön 16 kr., kötve 20 kr. A III-dik részben az V. és VI. oszt. tananyaga. Ára füzve 20 kr., kötve 26 kr. Áttettük a könyvbíró bizottsághoz.

A görög nyelv tanításának kérdése Magyarországon. Irta: dr. *Fenyvessy Ferencz* orsz. képviselő. Kiadja a Révai-Testvérek könyvkereskedése Budapesten, 1890. Ára 1 frt. A mű három részre oszlik. I. A kérdés története. II. A törvényjavaslat előkészítése. III. A kérdés fejtegetése. Célja az, hogy megnyugtassa a szülőket, a kik a görög nyelv korlátolásaért netalán aggódnának. A mű utánjárással, tárgyiasan ismerteti e közérdekű kérdést; megérdemli az elolvasást.

A pozsonyi tanító-egylet 20 évi tevékenységének története. 1869—1880. Felolvasatott az 1890-dik évi február hó 8-án tartott rendkívüli ünnepélyes közgyűlésen. Szerkesztette *Lux Károly*. Pozsony. Angermayer Károly nyomdájából. 1890. A füzet érdekesen adja elő az egylet szervezkedését tanügyi és jótékonsági működését. A tagok száma: rendes t. 40, pártoló t. 20, alapító t. 24. A pénztárban van 934 frt. 37 kr., a könyvtárban 439 kötet. A gyűléseken 20 év alatt tartott előadások sorozata előnyösön mutatja be az eszmekört, melyben az egylet működése forgott. Az egylet hazafias irányát jelzi az, hogy hivatalos nyelve, mely eleinte német volt, 1880 óta a magyar s azóta jegyzőkönyveit is csak magyar nyelven fogalmazza.

Toldi. Költői elbeszélés. Irta: *Arany János*. Három szép képpel s a költő életrajzi vázlatával. Arany László buzdítására kiadta Ráth Mór. Bpsten. Ára 8 kr. E hasznos vázlatnak célja, hogy Arany Jánosnak legnépszerűbb művei valóban a nép olvasmányává váljanak. E füzetet követni fogják: „Szent László füve“, „Első lopás“, „Jóka ördöge“ képekkel. Áruk füzetenként 4 kr. Megérdemli a legmelegebb pártolást. Ohajtjuk, hogy a lehető legszélesebb körben elterjedjen.

V E G Y E S E K

— **Olvasóinkhoz.** A folyó évi július és augusztus hónapi nagy szünidő előtt ez utolsó számunk. Lapunk következő száma f. évi szeptember 1-én jelenik meg. A hátralékos előfizetési díjak beküldését tisztelettel kérjük.

— **Miniszteri biztos.** A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter, a kolozsvári kereskedelmi akadémiában e f. hó utolsó napjaiban tartandó érettségi vizsgálatokra, mivel ez időben Kozma Ferencz kir. tanfelügyelőnk a helybeli képezdekben a képesítő vizsgálatokon lesz elfoglalva, biztosául dr. Nagy Ferencz kolozsvári egyetemi tanárt nevezte ki.

— **Iskolai gondnokságok kiegészítése.** A hidalmási állami el. népiskolánál, a Hatfaludi Mór hivatal-változtatása folytán, a gondnoksági elnöki állás megürült. Ez állásra a vall.- és közokt. m. kir. miniszter gróf Bethlen Ödön, drági birtokos és orsz. képviselőt nevezte ki. Ugyanoda alelnökké kinevezte Balla Károly ev. ref. lelkész, gondnoksági tagokká Csizsár Sándor birtokost és Fosztó Ferencz körjegyzőt. — A kidei áll. el. népiskola gondnoksága szintén kiegészítettén, a vall.- és közokt. miniszt. elnökké Tóvisi Pál ev. ref. lelkész, rendes tagokká pedig Pap Kajetán r. kath. és Fülöp Mózes unitárius lelkész nevezte ki.

— **Gyámpénz engedélyezés.** A vall.- és közokt. m. kir. miniszter Tattias Ferencz háromszékmegyei zágoni volt közs. isk. tanító kiskorú leány-árvája részére, az 1881. évtől számítva 50 frt. évi gyámpénzt, illetőleg neveltetési pótléket engedélyeztet az orsz. tanítói nyugdíj és gyám-alapból,

— **Magániskolák nyilvánosságá.** A vall.- és közokt. m. kir. miniszter, f. évi május 9-én 9.101 sz. a., az 1868. évi XXXVIII. t. cikk végrehajtása tárgyában a közg. bizottságok számára kiadott utasításhoz pótlásul elrendelte, hogy a magánosok és társulatok által fentartott iskolák, melyek miniszteri engedéllyel nyitattak meg, egyszersmind nyilvánosoknak tekintendők, s mint ilyenek állam-érvényes bizonyítványokat adhatnak ki, ha az állami hasonló fokú iskolák szervezetének mindenben eleget tesznek. Ennek felügyelésére és ellenőrzésére a közigazgatási bizottságok és királyi tanfelügyelőségek szigorúan utasítottak.

— **Lickroth-féle isk. padok beszerzése.** A vall.- és közokt. m. kir. miniszt. f. é. máj. 16-án 20.700 sz. a. arról értesíti a kir. tanfelügyelőségeket, hogy Feiwei Lipót budapesti vasbutor- és iskolapad-gyáros gyártelepét megnagyobbította, s ennek folytán az általa gyártott és az 1881. évi decz. 21-én 35.600 sz. a. több rendbeli előnyök miatt ajánlott Lickroth A.-féle szabadalmazott iskolapadok árát 14—16 frtról 12—14 forintra szállította le.

— **A budapesti áll. mechanikai tanműhely újabb iskolai termézetteni és mathematicai műszerek és taneszközök nagyobb mértékben való előállításával foglalkozván,** erről a vall. és közokt. m. kir. miniszter f. é. máj. 11-én 16.261 sz. a. oly felhívással értesíti a kir. tanfelügyelőket, hogy a felügyelők alatt álló áll. és államilag segélyezett polgári iskolákat, felsőbb leányiskolákat, tanító- és tanítónőképző intézeteket és keresk. középiskolákat utasítsák, hogy taneszköz szükségleteiket, a nevezett tanműhelyből, az onnan kapható árjegyzék szerint, szerezzék be.

— **Elvi jelentőségű határozat.** Egy magán-úton készült egyén tanító-képesítési vizsgálatra bocsátatván, az ének és zenét kivéve, a többi tantárgyból képesítést nyert. A tanítójelölt ezután, azon indokból, hogy magán-úton e két tárgyra nem készülhet el, kérést intézett a vall. és közokt. m. kir. miniszterhez, kérve, hogy a jelzett két tárgyból való képesítése engedjék el. A miniszter a kérést nem találta teljesíthetőnek, mivel az ének a népiskola rendes tantárgyát képezi, s mint ilyen, tanításához az énekből és zenéből való képesítés elengedhetlen.

— **A tanítóképző intézeti tanárok orsz. egyesülete** f. é. augusztus hó 18- és 19-ik napjain fogja közgyűlését megtartani Budapesten. Ugy értesültünk, hogy az egyesület választmánya felkérése folytán a gyűlésen Kozma Ferencz kir. tanfelügyelő a képezdei felvételi vizsgálatokról. Pál Ferencz képezdei igazgató a gyakorló iskolákról és Lázárné Kasztner Janka tnőképz. igazgató a képezdek tantervéről fognak értekezni.

— **Közvizsgálatok.** A kolozsvári m. kir. áll. tképezdekben a közvizsgálatok június 12-én kezdődtek s 21-én fognak végződni, a tanképesítő vizsgálatok jun. 23-án s következő napjain lesznek. — A kolozsvári I. közs. iskola ez évi közvizsgálata e hó 16-án és 17-én lesz. — A kolozsvári siketnéma intézet növendékeinek folyó évi nyilv. évről vizsgája jun. 29-én d. e. 11 órakor lesz a városi Redoute termében. — A b.-hunyadi m. kir. állami polg., fiú-, felső leány-, elemi és ismétlő iskolák 1889/90 t. évi közvizsgálatai jun. 8-tól 29-ig tartanak. — A csükmegyei polgári leányiskolában az é. nyilv. vizsgálatok jun. hó 27-én kezdődnek s 29-én végződnek Csíkszeredán.

— **Gróf Csáky Albin vall. és közokt. m. kir. miniszter** f. é. máj. 27-én 18.150 sz. a., a fővárosi kir. tanfelügyelőhöz intézett rendeletében, tudatta az egyetemes tanítógyűlés rendező bizottságával, hogy figyelemmel fogja kísérni a gyűlés működését s készséggel kilátásba helyezi támogatását. Azonban szívesen látta volna, ha a tárgysorozat kevesebb adminisztratív jellegű, ellenben több didactical kérdést ölelt volna fel. Megengedi, hogy a gyűlésre menő vidéki tanítónők és tanítók, a mennyiben azt a rendelkezésre álló hely és a jövő tanév közelsége miatt akkor folyamatban levő szünidei nagy tisztogatás megfogja engedni, még pedig a tanítónők a bpesti II. és VI. ker. áll. tanítónőképezdekben, a tanítók az I. ker. áll. tanítóképezdekben a gyűlés tartama alatt ingyen szállást nyerjenek. A névsor az int. igazgatójával ideje korán közlendő. Első sorban oly tagok szállásoltatnak el, kik az illető intézet növendékei voltak. A tanszergyűjtemények és tanítási helyiségek, ugyszintén az orsz. tanszermuzeum megtekinthetők lesznek. Sajnálattal tudatja, hogy a költségek fedezésére kért 2000 frt. államségélyt, fedezet hiányában, nem adhatja meg.

— **Az ev. reform. tanítók orsz. gyűlését előkészítő bizottság** m. hó 27—29. napjain tartott gyűlését Józsa Pál elnökte alatt Hódmezővásárhelyt, a lapunk 10. számában közölt tárgysorozattal. A gyűlésre 23-an jelentek meg, kiket megérkezésükkor Molnár Ferencz r. biz. elnök üdvözölt. A gyűlésen részt vettek a helybeli tanárok, lelkészek és az értelmiség több kiváló tagja. A gyűlés befejeztével Szabó Mihály, az ev. ref. egyház derék főgondnok, köszönetet mondott a szervező bizottságnak, hogy gyűlését Hódmezővásárhelyt tartotta s higgadt tanácskozással meggyőzött mindenkit arról, hogy a tanítók át vannak hatva a protestánsizmus szellemétől, bebizonyították, hogy a műveltség kellő színvonalán állanak s kívánta, hogy törekvéseiket minden tekintetben siker koronázza.

TARTALOM: Az egyetemes tanítógyűlés. *Kozma Ferencz.* — A vall. és közokt. m. kir. miniszter 18. évi jelentése a közoktatás állapotáról. III. (Bef. közl.) *Kovácsi Antal.* — Confirmatio és tankötelezettség. *Benedek János.* — A rajztanítás módszere és tanmenete a népiskolában. (Vége.) *Propper Ferencz.* — *Tárcza:* Veress Sándor. *Koós Ferencz* („Életem és emlékeim” cz. művéből.) — *Paedagogiai esetek:* „A jutalom a koldust és nyomorultat illeti.” „Bánk bán” a népiskolában. Az apa tallérja „Jó könyv.” „Más iskolába viszem gyermekemet.” A jutalom-osztás hatása. *Kifli és cseresznye. Solyom János.* — *Lapszemle:* A kolozsmegyei tanítótestület álláspontja az egyetemes tanítógyűlés tartásának kérdésében. *Fazakas József.* — *Egyesületi élet:* A beszerzés-naszódóm át. tanítóegyesület közgyűlése. *Sebestyén József.* — *Irodalom:* Életem és emlékeim, írta *Koós Ferencz,* ismerteti *Bagosi Sándor.* — *Vegyesek.*

léltetése, tulajdonságainak magyarázása és azután mértani és szabadkézi lecke tárgyakra való felvétele. A henger és kúp lerajzolása ugyanazon könnyen kivihető mód szerint vihető keresztül, mint a koczkánál, csak hogy alapul nem egy ferde négyszög magára, hanem abban egy összenyomott kör vétetik alapul. A gömb egy kör által nagyjában meg lenne ugyan határozva, de a különféle göbbszövegeknél, az egyenlítő, párköröknek vízszintesen, a délköröknek pedig függőlegesen tartó megjelölése és metszései eredménye jön számításba.

Ha a tanuló a három szögletes és három gömbölyű test tulajdonságainak s egymáshoz rokonviszonyainak tanulása és lerajzolása alkalmával kellőleg figyelmeztetnek arra: mely egymásközi vonalok rajzolandók mindig, de mindig párhuzamosan; hol és mely ferde vonaloknak kell mindig egy közös pontban találkozni; a tanuló, e könnyen kivihető rajzolás mód szabályai szerint p. o. ha akár egy asztalt, akár pedig egy csebre kellend lerajzolni, azt hamarabb, könnyebben, biztosabban, mondhatni öntudatosabban és így hibátlanabbul fogják lerajzolni, mint mértani előismeretek nélkül a néma mintákról, (mint az most sok helyen gyakorlatban van.)

E rajzolás mód az ábrázoló mértanban gyökeredik, s a többi válfajai közül ez alkalommal, a fennebb tárgyaltat vettem alkalmazásba; hiszem, reméllem, hogy nemsokára az e szakmával foglalkozó tanügyi férfiak, az ábrázoló mértant, ezen oly hasznos tantárgyat, sokkal könnyebben megérthető elemi részekre bontva s egyszerűbb s praktikusabb feldolgozásban fogják a rajztanítás előmozdítására adni.

Hagyjunk békét ez osztályban a központi távlatannak (Perspectivának). Elegendő képzettséget és kéz-

ügyességet nyerne ez osztálybeli tanulók az által, ha a tárgyalt sík- és testmértani előismeretek elsajátításával, körzővel, vonalzóval és szabad kézzel, a megfelelő szakkörbe tartozó tananyag értelmes feldolgozásával gyakorolják magukat a rajzolásban. Ha ez osztályt végzett tanulók, a középiskolákban folytatják tanulmányaikat, ott a II. osztályban lesz módjuk a Perspektívával is megismerkedni; azok pedig, a kik iparos pályára mennek, az ábrázoló mértant a szakrajz iskolában fogják bővebben tanulni. Maradhat tehát a távlat az V. és VI. osztálynak.

Végül szükségesnek tartom megjegyezni, hogy minden egyes példát, a melynek leírását csak sok szóval, hosszadalmasan adhattam elé, rajzolás útján egy pár vonallal és ugyancsak egy pár perc alatt sokkal rövidebben mutathattam volna be, és hogy e példákat csak nézeteim igazolására igyekeztem tehetségeimhez mérten leírni; nem pedig oly szándékból, hogy az, a mit tárgyaltam: megdönthetetlenül jó és mások által jobban, érthetőbben és az elemi népiskolai rajzoktatás előmozdítására nézve hasznosabban s czélszerűbben nem adathatik elé.

Befejezésül legyen szabad a rajztanítás előmozdítása érdekében óhajtaim következőkben nyilvánítani: 1) Óhajtom és kívánom, hogy hasznos taneszközök, taneszközök és egyáltalában a tanításhoz szükséges mindenemű kellékek nagy mennyiségben hazánkban állíttassanak elé. 2) Hogy minden tanfelügyelőség székhelyén legyen legalább egy oly kereskedő, a kinél specialisan mindenemű taneszközt kapui lehessen. 3) Minden elemi népiskola legyen a megkívántató taneszközökkel hiány nélkül felszerelve. 4) A rajztanítás legyen a népiskolákra nézve is kötelező és így minden tekintetben egyöntetű.

Propper Ferencz.

T Á R C Z A.

Veress Sándor. *)

„Veress Sándor emigrans mérnök született 1828-ban december hó 3-án Sarkadon, Biharmegyében. Fia az ott közel 30 éven át különösen a népnevelés terén buzgón működött, tudományosságáról széles körökben ismert, néhai Veress Ferencz ref. lelkésznek. Gyermekkori tanulmányait otthon és Békésen, latin és magasabb iskolát Debreczenben végezte, még pedig kitünően, különösen a szám- és mértanban.

Az 1848-diki zavarokkal bezáratván a főiskola, ő a kraszna-vármegyei főispán Kabós két fiával mint joghallgató Szilágy-Somlyóra ment, és onnan mint Dobozy-huszár Erdélybe Urbán ellen. Részt vett a kolozsvári futásban és a csucsaik ötközetben, majd önkéntesen áttért a bihari 27-dik zászlóaljba rendes honvédek, hol végig szolgálta a fáradsalmas téli hadjáratot Bem alatt. Később 1849. májusában ez a sereg vágta el a Temesvár fölmentésére Oláhországból újra betörő Puchner útját és szorította a hátrálásairól híres osztrák vezért Oláhországba. Ettől fogva zászlóaljja Orsován és vidékén maradt, még az 1849. évi augusztus 23-án történt csata után zászlóaljával, mint főhadnagy a haza határain átnyomulva letették a fegyvert a töröknek Vereserovánál. Innen Veress aztán Viddinbe majd Sumlára ment emigrans társaival.

De Kossuthnak és híveinek Sumláról Kiutáhiába történt internálása után az európai török birodalomban

*) Koós Ferencz «Életem és emlékeim» cz. művének II. kötetéből.

magukra maradt magyar emigransoknak életmód után kellett tekinteni. Veress Sándor ekkor Várnára ment s ott az iparos pályát választotta. Férfi-szabó inas, majd segéd lett a debreczeni kitünő diák- és vitéz honvéd hadnagyból. A varrótü biztos kenyérszerző lesz kezében s könnyű podgyász, melylyel nem nehéz Konstantinápolyba jutnia, s ott is megkeresnie becsülettel már mint szabó mester napi szükségéit, sőt házat is vásárolt magának. E közben több nyelvet megtanulván, a keleti háború folyama alatt Krimben mint-tolmács szerepel az angol táborban, majd a szövetségesek közt jövedelmező boltja, vendéglője van. A hadjárat végén visszatér Konstantinápolyba, tanuja Brussa veszedelmének, a félévig tartó földrengésnek; azután Dobrudzsában vesz földbirtokot, hol gazdálkodni kezd, de ebben sokat veszítvén, ismét Stambulba megy s ott butorkereskedést nyit, de sikertelenül, Elködvetlenedve, 1858-ban Párisba indult, hogy teljesítse régi vágyát, ott a mérnöki szakmára kiképezze magát; de itt legyőzhetetlen akadályokra talált s e miatt Londonba ment s ott kezdte meg tanulmányait. Itt gyakran érintkezik az emigráció ott élő előkelő tagjaival, míg az 1859-diki olasz-osztrák háboru őt is az olaszországi magyar legióba sodorja, melyben kapitányi ranggal vesz részt; de hogy azután végkép visszatérjen keletre és végül letelepedjék Bukarestben...

„Már 1860. tavaszán Obrenovics szerb hercege „Heresti“ nevű birtokát mérte fel s azután állandóan mint az Obrenovics, Stirbey hercegek és a dús Lahovary s más családok mérnöke volt.

Sőt maga I. Károly román király ő fensége is

Veress Sándorral mérte fel színajai uradalmait. Gyönyörű térképeiből sok litografáltatott is, és kevés félbeszakítással egy negyed századig Romániában pártkülönbség nélkül elismert, a legkitünőbbnek tartott mérnök vala, ki meghonosította a három szögelési és tagosítási rendszer szerint való felmérést s a 70-es évek elején mint vasúti mérnök is működött... Később megnősült. Meghalt 1884. október 27-én 56 éves korában, özvegyet s két fiu és két leány gyermeket hagyva maga után.“...

„Veress Sándor testileg közepesnél nagyobb, karcsu termetű, délezeleg járásu, egyenes tartású volt, s kissé hosszukás komoly barna arcát tömött körszakáll és vastag fekete bajusz egészítette ki. Sötét fekete szemei beszéd közben csaknem lángoltak. Vérmérséklete inkább búskomolyságra hajló s ezt helyzete viszontagságos élete eléggé megfejtí. Beszéde oszondes, nyugodt, de mindig s bármely nyelven fejezte ki gondolatait, oly tiszta világos és vonzó volt előadása, hogy hallgatóit tüstént lekötölte s megnyerte maga iránt.

Társalgás alatt minden szavára gondosan ügyelt, hogy meg ne sértsen valakit. Ha valakiről jót nem mondhatott s mégis vélemény-nyilatkozatra kényszerítették, vette kalapját, illedelmesen elbucszott és távozott. Modora igen megnyerő és rokonszenves, mint barát, hű a végsőig. Azonban valamint ő nem sértett meg senkit, ép úgy nem bírta, ha személyét bántották; drágábbnak tartván a becsületet és emigrans hirnevét magánál az életnél is.“

„Nyelvismerete, mit mind az emigráció ideje alatt sajátított el önzorgalmán, bámulatra méltó volt. Anyanyelvén kívül jól beszélt s irt törökül, francziául, németül, olaszul, angolul és románul. De ennyi nyelv elsajátítása és a mindennapi kenyér megszerzésének ezer gondoljai daczára, még kitünő vivó és karambolista, páratlan vadász, jó hegedős és énekes volt.“...

„Veress Sándor a létért való emigrációnál is, viharos küzdelemben ráért még Viddintől Szebasztopolig, innen Londonig és vissza Bukurestig pontos naplót vezetni s ezek alapján „A magyar emigráció keleten“ czimű két kötetre terjedő kitünő emlékiratot is megírni, mely 1878-ban előbb a „Pesti Napló“ reggeli tárczájában X. Y. betűk, de azután nemsokára saját neve alatt önállólag is napvilágot látva, nagy figyelmet keltett és általános elismerést aratott. Szakmája tárgyain kívül a történeti, természettani és philosophiai tudományokban is ritka jártassággal bírt, s hogy hazája irodalmát és történetét mily jól ismerte, nyelvét mily szépen kezelte, arról bizonyosságot tehetnek nyomtatásban közkezen forgó művei.

Ezeket kívül haláláig a „Vasárnapi Ujság“ közszerepében álló dolgozó társa volt s ebbe leginkább ∞ jegy alatt irt. Ennyi munka azonban csak egy része kéziratban hátrahagyott becses műveinek (Emigrációi naplója és levelei, továbbá Románia rendszeres történelme és annak ismertető leírása.)

Veress S. Romániában töltött idejét arra is szentelte, (és számos ilyenmü közleményének ez volt a foglalata) hogy a magyar és román nemzet közötti jó viszonyt, egyetértést táplálja. E törekvéseért kapta I. Károly király ő fenségétől ennek koronázása alkalmával 1881-ben a „román korona“ érdemjelét. Mint író, Rudolf feledhetlen emlékü trónörökösünk ő fensége pedig levélben kérte fel az „Osztrák-magyar monarchia irásban és képben“ cz. korszakot alkotó munkában való közreműködésre. De e megtiszteltetésnek, fájdalom, korai halála folytán nem tehetett eleget.

Veress mindazon kitüntetésekben bőven részesült

Bukurestben is, melyek az önfeláldozó hű hazafit s munkás művelt embert érhetik. Tiszteletbeli elnöke volt a „Bukuresti magyar társulat“-nak, a rövid életű „Magyar olvasó és segély-egylet“-nek, alelnöke az „Osztrák-Magyar egylet“-nek és végül gondnoka az ottani ev. ref. egyháznak.

Rövidbe foglalva a leirtakat, Veress Sándor egész ember vala a szó szoros értelmében és olyan emigrans, ki nemcsak szép hirt, nevet szerzett, a hol csak megfordult, a magyar emigrációnak és hazának, de egyuttal érdekes, szép emlékirataival annak maradandó emlékoszlopát is állított.“

PAEDAGOGIAI ESETEK.

36. „A jutalom a koldust és nyomorultat illeti.“ Egy állami el. népiskolánál történt.

A tanévet bezáró kövizsgálat napjai közeledtek. Az iskola gondnoksága ülést tartott, melyen a jó magaviseletű és szorgalmas tanulóknak a kövizsgálat alkalmával leendő megjutalmazásának ügye is szóba került. Az ülésen jelen volt igazgató, mint előadó, indítványozta, hogy tekintettel az előző évi kövizsgálatok alkalmával a jutalom osztásnál felmerült számos kellemetlen s az iskolára is rossz hatású esetekre, mondja ki a gondnokság, hogy jövőre általában jutalmat a kövizsgálatok alkalmával nem fog osztani. Indítványának kellő megokolásához tette még, hogy azon esetre, ha mégis akadna az iskolának a kövizsgálatok alkalmával olyan jóakora, a ki pénzt v. könyvet ajándékozna jutalmazásokra, hasson oda a gondnokság, hogy a jóakaró ne kívánja azt jutalom gyanánt kiosztatni, hanem egyezzek bele, hogy adománya szegény tanulóknak tanszerekkel való ellátására, illetőleg az ifjusági könyvtár gyarapítására használtassék fel.

A gondnokság az indítványt nem fogadta el. Az ülés tagjainak is voltak gyermekeik az iskolában. Az az előtti években jutalmat is kaptak.

De, mert az indítvány eszmecserére adott alkalmat, s már pénz is állott rendelkezésre, oda módosították a jutalom-osztást, hogy adjanak pénzbeli jutalmat és csak szegénysorsú jó magaviseletű tanulóknak. A tanítónak e határozat ellen való felszólalása nem használt.

A vizsgálatnak vége volt. Jutalomra néhány szegénysorsú tanuló jelölt ki az érdemsorozati napló, a vizsgálat eredménye s a gondnokság. Egy jó fiú, boldogan köszönte meg a kapott két tallért. Jól esett neki az átadás kíséretében mondott pár elismerő és buzdító szó.

A jutalom-osztás után kimentek a gyermekek az udvarra játszani. A kik tallért kaptak, nagyobb örömmel jöttek ki, mint a többiek, kiknek az nem jutott. Nehány még el is keseredett, hogy ők most nem kaptak jutalmat, pedig ezelőtt vizsgáról a nélkül soha sem tértek haza.

Egy kis leányka, közepes tanuló, sírva ment panasza atyjához, ki mellesleg a neveztem isk. hatóságának is tagja volt, s kérdé tőle, hogy miként van az, hogy ő most nem kapott jutalmat, pedig megérdemelte volna. „Hát miért adtak csak S. K.-nak és P. T.-nek stb?“

„Gyermekek, szólott megnyugtatóan az atya, azok nyomorultak, koldusok, a pénzre szükségök van, nekünk pedig hála Istennek nincs szükségünk. Ne sírj, a jutalom a koldust és a nyomorultat illeti.“

S. K., egyik megjutalmazott szegénysorsú jó tanuló, hallotta e szavakat. Tallérjait nem nézegette többé, sírva távozott haza az iskola udvaráról. Önézetét sér-

tették meg. A tanító igyekezett javítani a dolgon. Azt hiszi azonban, hogy ez csak részben sikerült neki. Ez eset még jobban megerősítette őt abban, hogy a népiskolában a jutalom-osztás több erkölcsi kárral, mint haszonnal jár.

37. „Bánk bán“ a népiskolában. Egy népiskola közvizsgálatán a felsőbb osztályú tanulók között néhányan Katona J. „Bánk bán“-ját kapták jó magukviselete és szorgalmuk elismeréséül.

E dráma becses kincse színmű-irodalmunknak. A népiskola tanulója azonban a legkitűnőbb vezetés mellett is nagyon keveset ért meg belőle. Az erkölcsi rosszat megérti, de erre nincs szükség.

Az igaz, hogy e színművet most már 10 krét meg lehet kapni a dr. Ferenczy József szerkesztésében megjelenő „Egyetemes könyvtár“-ban, de ez még nem ok arra, hogy a nép kezébe adjuk.

A kés hasznos, de a ki nem tud vele bánni, elvágja a kezét.

38. Az apa tallérja. L. Z. tanítványnak apja vendégem. „Kérésem van tanító úrhoz“, szolt az apa. „Szívesen teljesítem L. uram, ha megtehetem“, feleltém. „Tanító úr mondta, hogy fiam jól tanul; én ennek örvendek. Szeretném, ha jutalmat kapna. Akkor még jobban igyekeznék. Hoztam egy tallért édes tanító úr legyen szíves adja ki neki az exámen végén úgy, mintha a z iskola adná. Szívességét meghálálom.“ A tallért nem fogadtam el, hogy miért, részletezni feleslegesnek tartom. A fiú azonban nem kapott jutalmat a vizsgálaton, jó tanuló volt, de a rendelkezésre álló jutalmakból nem jutott. A jobbak kaptak.

Vendégem jó ideig görbe szemmel nézett reám.

39. „Jó könyv.“ A 60 gyermek között osztályomban kiosztottunk 20 drb. könyv-jutalmat. Több szülő az udvaron várt gyermekére. A gyermekek a tanyeremből haza indultak. Én benn maradtam. Egyszer sietve jön felém egy anya s esdőleg szolt hozzám: „Ugyan t. tanító úr, miért nem adtak jutalmat az én kis leányomnak, hiszen az nem volt rossz tanuló. A vizsgán is jól felelt, legalább egy 3—4 kros „Jó könyv“-et adhatott volna neki. Ugy sir szegényke, hogy ő nem kapott jutalmat.“

Felvilágosítottam, hogy szívesen adtam volna gyermekének is, de nem jutott. Az édes anyát, mikor gyermeke javáról van szó, ritkán lehet meggyőzni.

Sok szülő intézi a fenti kérdést gyermeke tanítójához.

40. „Más iskolába viszem gyermekemet.“ A m. évi közvizsgálatok alkalmával történt. 70 gyermek között 20 jutalmat kellett felosztanom. Egy gyermeknek szülője, (gyermekének nem jutott a jutalomból), megtámadott engemet és tanítótársaimat, hogy miért nem kapott leánya jutalmat. „Nem jutott uram, szívesen adtunk volna.“ „Jól van, más iskolába viszem gyermekemet.“

E tanévre más iskolába vitte gyermekét, olyanba, hol a vizsgán minden gyermek kap egy kis képet.

Azt hiszem, hogy ez az általános jutalmazás inkább megközelíti azt a célt, melyet a jutalom-osztással elérni akarunk, mint a részleges, mely különbségeket tesz. A népiskola a részleges jutalmazással nem köztársaság. A népiskola tanulói a jutalmazás jelentőségét nem képesek felfogni.

41. A jutalom-osztás hatása. Egy tanítótársammal eszmét cseréltünk a népiskolai közvizsgálati jutalmazásokról. Beszélgetésünk eredménye az volt, hogy a népiskolából a közvizsgálati jutalmazást merőben ki kellene küszöbölni.

A jutalom-osztás hatásáról collegám így nyilatkozott: „Iskoláink tanulói közül azok, kik jutalmat nem kapnak, a közvizsgálatról úgy mennek haza, mint a temetésről viszsztatérok.“

Az iskolának nem lehet ezéjja, hogy ilyen hatásokot előidézzon.

42. Kifli és cseresznye. A kolozsvári áll. tanítóképző intézet gyakorló iskolájának első közvizsgálatán (1873-ban) jelen volt néhai Simon Elek kir. tanácsos, polgármester és képezdei igazgató-tanácsos. A vizsgálat végén a jó magaviseletű és szorgalmas tanulók megjutalmazására 5 frtot adott át az intézet igazgatójának. Ugy ő, mint a gyakorló iskolának tanára arra kérétek az igazgató tanácsost, hogy engedje meg, hogy azt az 5 frtot belátásuk szerint használják fel a gyermekek megjutalmazására. Az adományozó teljesen belátásukra bízta a jutalmazást. Az 5 frttal vettek kiflit és cseresznyét. A vizsgálat napján délután a gyermekek felmentek az isk. udvarára, hol játszottak s a kifliből és cseresznyéből mindenik egyenlően részesült.

Megjegyzem még, hogy a kolozsvári tanítóképezde gyakorló iskolájának közvizsgálatain jutalmat nem osztanak.

Sólyom János.

L A P S Z E M L E.

Iskolai szemle. X. évf. 7. sz. „Megtartassék-e, vagy nem a negyedik egyetemes tanítógyűlés?“ E czim alatt Borosnyai József egy a szerkesztőhöz intézett hosszabb levélben védelmére kel az egyetemes tanítógyűlés eszméjének s hibáztatja a kolozsmegyei tanító-testületet e kérdésben a „Cs. és I.“ idei 5. számában tett nyilatkozatáért s olyan szinben tünteti fel tanítótisztületünket, mintha mi egyáltalában nem akarnók, hogy az ország tanítói egy országos közgyűlésen találkozzanak.

A levél írója nem jól fogta fel a fennforgó kérdésben a kolozsmegyei tanító-testület által elfoglalt elvi álláspontot.

Hiszen a kolozsmegyei tanítótisztület már többször s épen az idézett nyilatkozatában is világosan kijelentette, hogy óhajtja, hogy az ország tanítói időnként egy közgyűlésen megjelenjenek s hogy e gyűlés mennél hamarább történjék. Tehát téved a cikkíró, midőn azt állítja, hogy a kolozsmegyei tanítótisztület nem akar országos tanítógyűlést. Azonban a mi tanítótisztületünk, mint jelzett nyilatkozatában kimondta, azt szeretné, hogy ezen gyűlést a közoktatási kormány hívja össze képviselői alapon. Ez úgy a közoktatási kormányra, mint a tanítókra nézve jobb lenne. A közoktatási kormánynak alkalmá nyílnék megismerni az egyes tanítótisztületek működését, gondolkozását, beléletét úgyszólván szellemi színvonalát, mert mégis azt kell feltételeznünk, hogy minden tanítótisztület a színejavát igyekeznék felküldeni a képviselői gyűlésre, nem pedig azt, a ki netalán csak vállalkozóbb.

Ezen az úton a kormány sőt a nemzet is sokkal inkább megismerkednék a népoktatás tényleges állapotával, mintsem a száraz statisztikai adatokból s nem mindig megbízható hirlapi tudósításokból.

De a tanítóknak is jobb lenne ez. Hiszen alkotmányos országban élünk s nincs semmi ok, hogy ne bizék a tanító a népképviselői alapon a törvényhozás illetékes tényezői által megbízott kormányban. Biztosak lehetünk abban, hogy a kormány figyelemre méltatja helyes nézeteinket s a lehetőség határai között teljesíteni fogja méltányos kéréseinket. A kolozsmegyei tanítótes-

tület hát a jelzett okból inkább szeretné s óhajtaná, hogy a kormány hívja meg a tanítókat.

A kormány által összehívandó tanítógyűlés ellen legfőbb ellenvetésül még eddig mindig csak azt a 25—30 ezer forintot hallottuk felhozni, a mennyibe állítólag egy ilyen gyűlés kerülne. Ámde mi ezt teljességgel nem fogadhatjuk el czáfolatul. A költségnél kétségkívül aránytalanul többet érne az az erkölcsi haszon, melyet egy-egy időnként tartandó országos tanítógyűlés a magyar nemzeti mivelődés és magyar állameszme izmosodása érdekében eredményezne. Mi a nézete e tekintetben a kormánynak, azt mi nem tudjuk. De egy az alkotmányos kormány védelme alatt jól rendezett országos tanítói képviseleti gyűléshez való reményéről a kolozsmegyei tanítóttestület még nem mondott le s nem mondhatott le, mert illetékes helyről, legalább tudtunkra hivatalosan eddigelé még senki sem mondta, hogy az országos tanítógyűlések tartását megszüntetik. Sőt tekintve a jelenlegi közoktatási miniszter fáradhatlan buzgó tevékenységét, s mindenre kiterjedő gondoskodását, épen remélhetjük, hogy maga meg fog győződni arról, hogy egy-egy ilyen országos tanítógyűlés csak hasznára válhatik a népoktatásnak.

A kolozsmegyei tanítóttestület a már említett óhajtásánál, bár fájo szívvel, többet is kimondott. Kimondta, hogy ha a magas kormány bármi okból nem szándékozik több orsz. tanítói képviseleti gyűlést összehívni, akkor idejét látja, hogy más úton induljon mozgalom egy országos tanítói gyűlés létrehozására. Hogyan lehetne ezt, a tanítógyűlések történeti alapját megtartva, eszközölni, erre is rámutatott a kolozsmegyei tanítóttestület azon nyilatkozatában, melyet a „Cs. és I.” múlt évi 11. számában közzétett. A kolozsmegyei tanítóttestület természetesen mindig csak képviseleti gyűlést tartott szemé előtt s csak ilyet tart czélszerűnek.

Azonban ez nem teszi azt, hogy a kolozsmegyei tanítóttestület nem óhajtaná a tanítók országos gyűlését. Mi csak az egyetemes gyűlésnek nem vagyunk barátai; annak a gyűlésnek, a melynek tagjai csupán saját személyöket képviselik; annak a gyűlésnek, a melynek vélemény nyilvánításaiért, határozataiért senki sem felelős; annak a gyűlésnek, melynek létszáma, színezete, hangulata egészen a helyi körülményektől függ s a melynek megállapodásait, a történetesen épen jelen voltakon kívül, senki magára nézve kötelezőnek el nem ismerheti.

Egyébiránt czikkirő nemesak a szóban forgó nyilatkozatot fogta fel hibásan, hanem ismeretlen a kolozsmegyei tanítóttestület viszonyaival is. Nagyon téved, mikor a kolozsvári tanítók anyagi helyzetét „irigylésre méltó” rózsás színben tünteti fel. Bárcsak ugy volna! Nő de ez a tévedés egyszerűen csak a helyi viszonyok nem ismeréséből ered, s nem tudni valamit még, nem nagy vétek. Czikkirő állításainak ellenkezőjét pedig kétségbe vonhatlan számadatokkal bebizonyítani nem lenne itt helyén.

Ebbeli tévedését tehát a levél írójának nem rójuk fel. De azt már nem szeretnők, ha a nevelésre hivatott tényezők osztályában lábra kapna az a szokás, hogy gyanúsítunk valakit azért, mert meggyőződése nem egy a mienkkel. A kolozsvári tanítókról nem lehet, nem szabad azt állítani, hogy őket „nem érdekelheti azon mozgalom, mely a vidéki kartársak helyzetének javítása érdekében keletkezett.” Ez akármennyire van is szelidítve, kerülő úton mégis vádolja a kolozsvári tanítókat. Ezt teni senkinek sincs jogában.

A tény az, hogy a kolozsm. tanító-testület s benne, mint igénytelen munkás tagok a kolozsvári tanítók

is abban a meggyőződésben vannak, hogy egy tanítógyűlés az alkotmányos kormány védelme alatt, s ha már ez nem volna lehetséges, egy czélszerűen rendezett képviseleti tanítógyűlés az erkölcsi eredmények mellett még a tanítók anyagi helyzetén is inkább tudna segíteni.

Fazakas József.

Debreczeni prot. lap. X. évf. 10—22 sz. Iskoláink egészség-ügyéhez. Dr. Imre József.

Egyetemes közokt. szemle. II. évf. 6—11. sz. Dániel M. képviselő második jelentése a tanítóképzésről és a tanítókról. Dr. Bartsch Samu. Teendők az ipari szakoktatás terén. Udvarhelyi M. Ifjusági irodalmunkról. Dr. Versényi Gy. (Az ifjusági irod. terén haladás észlelhető.) Az áll. tanítónőképző intézetek internatusairól. Lázárné Kasztnér Janka.

Eváng. népiskola. II. évf. 4. sz. A hármasszabály. K. N. Földrajztanítás. p. f. (A lakóhely környéke felületének sikerült ismertetése, ennek alapján annak térképére való rávezetés.)

Felső nép- és polg. isk. közlöny. VII. évf. 3—5 sz. Az alapmíveletek tanításáról. Dr. Veress V. Miként szoríthatnók ki fürdőinkből a fafaragás hioni termékeivel a külföld hasonnemű iparczikkeit? Rissányi J.

Házi közlöny. III. évf. 7., 8., 10. sz. A kisderek szem-bajai. Dr. Csapódi I. A torokgyík gyógymódja. (Kénvirág vízbe keverve óránként egy evő kanállal adandó be a beteg gyermeknek.) (Az 1., 3., 4—6. 9. számokat reclamáljuk.)

Iskola és szülőház. I. évf. 1—5. sz. A nép olvasmánya. Méhely L. Nagyobb tért a játéknak a nevelésben! Kilyén E. Család, iskola, társadalom, állam. Mally N.

Keresztény magvető. XXV. évf. 2. füzet. A vallásos szokások, különösen a búcsújárások hajdan és most. Északi Károly.

Magyar tanítóképző. V. évf. 3. 4. füz. Osztatlan elemi iskoláink. Ujfalussy Sándor. Egységes népiskola. Somogyi Géza.

Máramarosi tanügy. V. évf. Márcz., ápr., és máj. sz. A család és iskola legkiválóbb czélja a jellemfejlesztés. (Pályamű.) A kedélyi nevelés alapja. Dr. Wekerle László. Az írásbeli dolgozatok javításának módja. Kutka Katalin.

Nemzeti iskola. I. évf. 5—10. Iskola büntetés nélkül. (H. I.) A verseny és jutalom. Zajzon D. Comenius, Rousseau és Pestalozzi befolyása a mai paedagógiára. Dr. Pechány Adolf. Az érdeklődés felkeltése. Freund B.

Nemzeti nőnevelés. XI. évf. 4. 5. f. A lélektani alapra fektetett tanításról. Berta Ilona. Neveléstani tanulságok Rousseau gyermekkorából. Nemeckay Irma. Kertésziskolák nők számára. György A.

Nevelés. III. évf. 3. 4. sz. Egy nemzeti hiba. Zajzon Dénes. (E hiba a káromkodás, a mosdatlan beszéd. Négy tényező közreműködése szoktathatná le népünket e hibájáról: a társadalom, az egyház, a polgári hatóság és az iskola.) Diesterweg és a csillagászat. Léderer Á.

Népiskolai tanügy. XX. évf. 10—21. sz. A népiskolai tananyag kiválasztása. Dreisinger F. Tájékoztató az osztatlan (falusi) népiskola körül Mócsy A. Tanítóképezdei tan-könyveink kérdése. Schultz I.

Népnevelő. IX. évf. 10—22. sz. A rajzoktatás. Gábor Gy. Házi nevelési hibák. Spaller J. (Ijesztgetés, dajkamesék.) A testületi szellem ápolása. Soltész K.

Népiskolai lapok. X. évf. I—III. f. (jan.—ápr.) A gyermekekkel való bánásmód. Herbst J. A földrajz a népiskolában. Vátzy J. A történelem a népiskolában. Vátzy J. A gyermekek táplálékáról. Herbst J.